

"...אולי לא הייתי י"ג מוצלח כל כך, אבל אני
חושב, שאני יכול ללמוד הרבה י"ג ימאים איך
לאהוב חניכים ולגרום לכך שיאהבו אותי
וביחד איתם להתקדם למטרה שאני גוזר..."

מכל עמק החולה אסא היה הי"ג היחוד בשנה ההיא, וכשהגיע הבימה היה בודד עד מאוד. תמיד חפש חבר"ה, אז הלך רבה לקברצת נרקיס, ושם אסא או איבני יודעת על הפגישות החסופות הללו הרבה, הם ודאי חברים. כאמור אסא התחיל את פעילותו בי"ג בענין רב. אולם לדאבון כולנו נחמה עלינו ברעם משמים מלחמת יום הכיפורים. אסא נשאר בבית. חבריו לקבוצה הסיצבו לטירוגות. באותם השבועות של מלחמה לזהות, אסא נחקק בספק דלקת פרקים הרופא השכיב אותו מפאת ויאגה לסבוכי לב, היה זה נורא עבור נער כאסא לשכב בעת שהכל היו במצב של כוננות מתמדת. ברם היה דבר מה בטבע שלו, שעזר לו לקבל את הדין ולחייך: כך היה גם כאשר נשלח לקורס. מכסה שהגרעין חייב היה לתת.

כאשר שב לאיתנו המלחמה באופן רשמי נסתיימה מזמן, אך אותותיה ניכרו בכל וכל. לבבות רבים נדמו והעצב פשט בכל, וגם הכוננות עדיין עמדה בעינה. בכל זאת החיים החלו שוב לזרום במסלולם הרגיל עד כמה שניתן ואסא חזר אל פעילותו התנועתית, אולם גדמה לי, שזה כבר לא היה זה. חוסר מנוחה השתלט על אסא, הוא פעל וארגן ובכל זאת... פעם חזר בהתרגשות הכיתה: תראו, מי הופיע לפתע בקן (קן רחובות)! השליח (נהוג בכל קן קצת יותר גדול, שיהיה אחד אחרי צבא - שליח). בקן ההוא היה זה צעיר מקיבוץ יקום. הוא בא רק לבקור קצר, כי שרת כמלואים, שנמשכו אז בשביל רבים עד קרוב לחצי שנה. אסא היה נפעם כולו מן הבקור הזה, לפגוש את הצעיר הזה, שהחל יחד אתו לפעול בקן. וממנו הוטלה אחרי כן כל האחריות על כתפיו של אסא - כן, לפגוש את ההוא, לראותו חי ונושם, זאת היתה בשביל אסא חוויה והספורים, ששתה מפיו על המלחמה... כי אז הרי כה רבים מן הצעירים נעלמו לעד, ללא פרידה!...

היה זה בשנה ההיא שאסא פעם בטא מרחשי לבו: שאינו מאחל לעצמו ליפול בשבי סורי; כי נוראת ספרו. אכן התרשם עד מאוד, רגיש ביסודו, ברם כלפי חרץ נראה חייכן, בוטח ורגוע.

שנה זו של י"ג לא היתה פשוטה בשביל אסא. כל פעם שבא הכיתה הדבר הומחש לו מחדש, כל חבריו בצבא, והוא יוצא דופן. כאשר התגייס אחרי כן, היה מי שאמר: סוף סוף גם הוא לובש מדים! כאילו ראו בעין לא יפה את מסלולו השונה. ה"סוף סוף הזה" אסא ספר לי עליו כך דרך אגב, כי הדבר הציק לו.

בגלל כל הנסיבות הללו שנוצרו בשנה ההיא, אסא כנראה היה זקוק לאתגר חדש וזה נודמן לו, כאשר קשר קשרים עם צעירים במצבו. בתחילה הם היו קומץ בלבד אשר רקמו חלום - רעיון: להקים קיבוץ מבראשית, כמו האבות, אולם בלי כל "המחלות" שנדבקו לקיבוצים, מהם צמחו ואשר הסתכלו עליהם לפתע בעין בקורתית. כך קרם עור וגידים גרעין סמר שאנשיו היו מראשוני קיבוץ סמר בדרום, בערבה בואך אילתה.

אסא היה זקוק לאתגרים, לכן הסכים כנראה לצאת לקורס הוא בצבא למרות רצונו העז להיות בין ראשוני בוני הקיבוץ החדש. אמנם היו עוד נימוקים, למה דוקא הוא קבל על עצמו את הפור הזה, נימוק כגון התחשבות בזולת, ואז מנה סיבות למיניהן, למה לא חבר זה או אחר, וכך קבל על עצמו ויצא לקורס כמכסה מחויבת ומציאות מטעם הגרעין. אם כן לאורך כל חייו הקצרים הציב לעצמו אתגרים. מהר מאוד מצא אותם; כאשר תפס את השיטה של דבר מסויים, הביצוע הפך למשני, אלא אם כן הווה אתגר לכשעצמו כמו בצבא. החיים ללא אתגר נראו בעיניו פשוט משעממים. זה החל מאתגרים קטנים כמו פתרוגות של חידונים פוסיקאלים ששרדו ברדיו... כמו מציאת פתרוגות מתמטיים או לשקוע במשחק דמלכים ולא חשוב אם בסופו של דבר גם הפסיד, כי עצם ההתמודדות עם הדברים, עם החיים היתה בשבילו משימה.

היה לו קשר הדוק אלינו המשפחה, ממנה צמח; עם כל אחד ירע להתחלק בחלק מחוויותיו, כל אחד והתחום שלו. כן, הוא שיתף אותנו וגם השתתף אתנו... ופעם היה זה עם אכיו, שאסא רתק אותו אליו, פעם אחרת החליף רשמים עם אחותו הבכירה וגם הצעירה יותר זכתה מתשומת לבו ואתי... גם כאן היו קשרים חזקים. לא, הוא לא קיפח אף אחד מאתנו. קיים בטי "ביתו הוא מבצרי", ואצל אסא זה היה בהחלט כך; אפשר גם להפליג בשבילי הקיבוץ ולמצוא זכרונות לטוב ולרע טמונים עמוק עמוק בלבות האנשים. אמרתי לטוב ולרע. זוכרת אני שפעם אסא העמיד אותנו ההורים במבחן קשה. היה זה בבגרותו כבר, כאשר יום אחד שטח לפנינו מחשבה, שנקרחה במוחו... לפתע החיים נראו כבדים עד מאוד לגביו ואז שאל והקשה: למה לחיות כאן בארץ הזאת? הוא רוצה לבנות בתים! מה הבעיה להיעלם באחת מארצות העולם? נסינו להסביר לו, ובעצמנו לא כל כך ידענו אז באותו רגע את

התשובה בשבילו. (הרבה פעמים שאלתי את עצמי אחרי כן, האם ניתן להשוב, האם לא צריך כל אחד למצוא מעצמו את המענה?). ברם אז, נראה לנו חשוב לענות על שאלה כגון זו. יחד עם זאת הצטערנו צער רב על עצם השאלה... ו... אסא חש בדבר, לפתע התחייך ואמר: "זה רק היפותזה, לא אעשה לכם את זאת". עם כל הלבטים והחפזים היה בו רגש אחריות, כי פעם אחרת כשמדובר היה על הצבא, הבין שזה ענין של הדדיות: אם עד כה הוא חי לו בשקט זה בזכות אחרים ועתה מגיע גם תורו לתרום לזולתו; ידע שהמציאות מכתובה לנו את אורח חיינו... ושוב ראה את האתגר.

כל חברי גרעין סמלך
 מתבקשים לבוא לכנס י"ג באב
 י"ב, בסיום הכנס תחזיקו שנייה
 גרעין, ובה יימסרו פרטים סופיים
 על הידידה ליוסבתה.
 דני יפה

5

אומר: ילד שלנו אפילו, כי בין היתר גם אנחנו טיפחנו אותו, סמכנו עליו. בתקופת ההדרכה שלנו ב"אלה" ואח"כ המשכנו לעקוב בחשאי אחרי גידולו ופיחוח אישיותו ומעמדו בחיי המוסר והחברה... כיבושים מרהיבים.

אין צורך לספר גם על הקסם שלו, חן אישי וחשיבה הגיונית עם אהבת ויכוח והשד יודע מה עוד. אני זוכרת שיום אחד נפגשנו על הדרך, כשעליתי לכריכה בצהרי-קיץ, ואסא הדריך אז בעיר. שאלתי אותו "איך זה? ונכנסנו לשיחה. (כשאני פליאה על החניך הזה שפתאום גבה מעל לראשי גם פיזית וגם רוחנית) לי היו רעות די ברורות על אופי ההדרכה בקנים עירוניים, במיוחד כשמדובר בנוער, שאין לו חינוך שרשי סוציאליסטי מהבית. אסא אמר אז משפט מסכם, שהעמיד אותי על מציאות אחרת פתאום, משפט, שחשבתי עליו אח"כ הרבה. הוא אמר: "העבודה שאני עושה, זה לא עבודה סוציאלית, זה סוציאליזם. לא מספיק להוציא בני נוער מסביבה סגורה בעלת מושגים צרי אופק; צריך להראות להם את ה"אור", חינוך לסוציאליזם. לא מספיק להוציא נוער ולעשותם אזרחים ככל שאר האדם ולהקנות להם רק השכלה ופתיחות, אלא גם חלוציות." מצאה חן בעיני הגאון שבאימוץ האתגר הזה, בו בזמן שהתנועה בהרבה מקומות התיאשה ממנו והסתפקה ב"עבודה סוציאלית", בהצלת נוער שוליים מהדרדרות לפשע ועבריינות ע"י העסקתם בשעות הפנאי במועדונים, ספורט, מלאכות וטיולים.

אחרי השיחה הזאת היה אסא בעיני מבוגר ולא סתם מבוגר... אלא בעל שיעור קומה, הוא לימד אותי משהו.

אח"כ נפגשנו בחדר החולים, אחרי המלחמה. אסא שכב עם דלקת פרקים וחשש כל כך שלא יגייסו אותו. אולם עם האופטימיות הבסיסית שלו, למרות חששותיו הפרטיים, היה כמו אור בחשיכה בזמן המלחמה ואחריה. היה מעוניין מאוד במאמרים אינפורמטיביים על מהלך הקרבות בתעלה, שהתפרסמו אז לראשונה, על קו בר-לב וכו'. מאמרים, שאני לא הייתי מסוגלת לקרוא אותם, מפני שהיו קשורים באסוציאציות אישיות לגבי אנשים, שהכרתי. והוא, אסא... פשוט תוך שיחה וניתוח "אסטרטגי", לוגי, העמיד את הדברים בפרופורציה דיאליסטית ובפשטות וטבעיות משך אותי לויכוחים ולקריאת המאמרים ה"מזעזעים" האלה, שאחרת לעולם לא הייתי מציצה בהם.

אני זוכרת את הערבים בחדר החולים כ"עידוד מוסרי" חמים.

19.2.1975

שלום תרצה!

כל מה שאני כותב, הוא על סמך הדברים שאני יודע וחושב על המצב בקן, והרבה מהדברים נכתבים בהשראה חצי השנה שהייתי ברחובות לפני שנה; אז אם אני טועה בהנדרת דברים או בידועת המצב -- אני לא רוצה, שתכניני את זה לא נכון, אלא תבהירו לי גם, כי לי זה חשוב.

קודם כל אני מוכרח לכתוב כמה מלות הערצה לשחיכן על ההשקעה העצומה, שאתן משקיעות בקן. אני לא אנזים אם אומר, שאתן בין הבודדות, שראיתי עובדות בשוא הרצינוח בזמן הי"ג (ואני לא הייתי כזה!), באמת כל הכבוד.

אבל, הנסו פעם לחשוב כתור חניך עירוני, שיש לו מאה חונים של העיריה ועורר כל מיני פעילויות וביניהן גם השוה"צ. בעצם, לשוה"צ אין שום עדיפות על פני דברים אחרים (וזה קורה בכל הארץ). מחניכים כאלה קשה מאוד לדרוש הרבה. זה לא אומר, שלא צריך לדרוש, אבל יש לי הרגשה שאתן מצפות ליותר מדי; וכנלל זה האכזבה והמשברים גדולים יותר והיאוש מניע גם כן. אז העצה שלי היא -- לעבור כמו שאתן עובדות (לפי דעתי לא יכול להיות יותר מזה), אבל מבחינת ההרגשה, לא להתאכזב, אם המבצע הזה לא הצליח, או שלא באו חניכים לפעולה וכו'.

כאשר מהאכזבים ונשברים, נעשים מעוצכנים, והיחסים האישיים עם הסוכב אותך מתעכרים במדה מסויימת ופה יש סכנה. ברנע שהחניכים מפסיקים לאהוב אותך ולחת בכך אמון, הרבה יותר קשה לך לדרוש מהם ולבצע אתם דברים. אז בעדיפות ראשונה אני מעמיד את היחסים האישיים עם החניך! אולי לא הייתי י"ג מוצלח כל כך (גם זה ענין של הגדרה), אבל אני חושב, שאני יכול ללמד הרבה י"ג גמלים איך לאהוב חניכים ולגרום לכך שיאהבו אותי, וביחד להחזקם אתם למטרה שאני בוחר בה.

עכשיו לקבוצה שלך -- זלרות: קראתי בעלון הקבוצה את המאמר של וררה לסיכום השליש. בין הדברים שהיא כתבה, כתבה שאת דורשת מהם הרבה והם מחקדמים. תרצה -- כל הערצתי נתונה לך על זה. באמת, בשוה"צ כבר מזמן הפסיקו לדרוש מחניכים; זאת קרן אור שאולי הביא למפנה. אבל צריך להזהר מאוד בדרישה ובמלחמה זאח עם החניכים, כי עלולים ליפול חללים. אני לא יודע על איזה רקע רותי פרשה מן הקבוצה, אבל אני אספר לך, למה אני חושב, שצריך לעשות את הכל, כדי להחזיר אותה אל הקבוצה. הילדה הזאת (כבר לגמרי לא ילדה) כחרה בשוה"צ כדרך חיים לעתיד. לפני שנה היא רבה קשות עם ההורים שלה, שהתנגדו שתלך לשוה"צ. יום אחד הופיעה הנערה אצלנו בקומונה והודיעה שהיא באה לגור איתנו; היא ברחה מן הבית, כי היא רבה עם הוריה. כמובן שעירית סדרה את הכל ורותי חזרה עוד כאותו היום אל

ביתה, אבל המריכות נמשכו. הוטלו עליה המון הנבלות (לא יותר מפעמיים בשבוע -- מקסימום שלוש) והיא באה כל יום והשתחפה בכל פעילות. נכון, היא מאוד מרדנית ומאוד חצופה. אז מה? לא צריך להפגע מהפגנות חוצפה של חניכים (וראיתי את זה גם ביחס לניצן -- ובכלל "לחבר"ה שלי" לשעבר). חבל לאבד את רותי. כרגע השוה"צ ממלא אצלה המון (חוץ מכרור-סל) שלא כמו אצל יתר החניכים.

אני לא יודע מה להציע לך לעשות, כי אני לא יודע, מה נסית לעשות ואם בכלל. אבל, וזאת בקשה! תעשי את הכל על מנת שתחזור, בשבילה. פשוט חבל לי עליה. אני ממש לא הבנתי איך היא נשארת נאמנה לשוה"צ, גם אחרי שהיא נתקה אחך קשר.

טוב, תרצה, קצת לעתיד! תמשיכו בעבודה הנהדרת הזאת, שאתן עושות -- זה ממש הפתיע אותי לטובה. ותדעו לאהוב את כולם וגם אם לא, אז תנסו להפגין אהבה (את לא חייבת לאהוב מישהו כדי להיות נחמדה אליו) כלפי החניכים. ותראו -- הם יחזירו לכם אהבה וההרגשה תהיה הרבה יותר טובה. ואל תצפו ליותר מדי מהם. אם כי צריך בהחלט לדרוש מהם. תחשבו פעם מי החבר"ה האלה, שאתן עובדות אתם.

טוב תרצה, מקווה שהבנת את הכתב, אה הכתוב ואת הכוונה שלי

והעקר שתצליחו ותהנו

ויהיה לכם טוב

להתראות אסא

בהתחלה משך להכיר את הדמות החדשה והלא מוכרת של הקיבוצניק המסתובב בלבוש שונה כזה, מגודל שער ועם תרמיל "נצחי" על השכם.

פעם באוטובוס מתל-אביב הוא בא והחל לשוחח אתי בפעם הראשונה. היתה בו מין פתיחות כזו אל אנשים... ובן רגע קלחה לה שיחה, שנסתיימה רק כשהגענו לאשקלון.

אחר כך כשהתחלתי לבקר בקומונה, כמו שבקש, היינו יושבים ומדברים, מתבדחים על כוס תה; לפעמים היה מוציא גיטרה ומנגן.

שבוע אחד צבענו כל חברי הקן את הקן של השוה"צ. שעות עמדנו יחד וצבענו וקשטנו את הקירות בצבע. אסא היה עליז ויחד קנטרנו זה את זה, שרנו וצחקנו. הוא צחק על הכשרון שלו לציור וטען שכבר כשהיה ילד קטן גילה שאין לו כזה.

יפעת תכננה קומזיץ לקברצה שלי ומשום מה לא יכלה להופיע בעצמה. אז אסא בא במקומה. הלכנו לחוף הים, ישבנו סביב מדורה ושרנו. אסא פרט על הגיטרה ולכל שיר ששרנו מצא ליווי וכולנו התפעלנו. גם בדרך חזרה, באמצע הלילה, ברחובות העיר, הלכנו ושרנו... זו היתה חוויה נהדרת. פעם כשישבנו בקומונה עם עוד כמה חבר'ה ודברנו על תקליטים, נזכרתי במתי כספי, אסא לקח את הגיטרה וניגן שיר של מתי כספי... כשרצינו לקום, לא הניח לנו, לא רצה שנלך. הוא אהב את ההתקהלויות האלה בקומונה. נדמה שהוא בתקופה האחרונה, בה שהה בקומונה נורא נהנה. פשוט יצר קשרים עם אנשים והרגיש שאוהבים אותו.

הגיע יום מסיבת הפרידה מאסא ויפעת. עשינו מסיבה קטנה לכבודם ולכבוד מדריך חדש. חברתי ואני לקחנו על עצמנו ברגע האחרון את האחריות למסיבה וכתבנו להם ברכות בחרוזים. שלושתם (המדריכים) הצינו את השיר של קדיה מולודובסקי "המעיל". אסא נורא נהנה להציג.

למחרת, שבת, היום שבו נסעו, היה יום ספורט, ואסא ארגן ופעל כאילו לא קורה כלום. בסוף הלכנו לקומונה עם כל המדריכים. אסא סיכם את הכל ונתן הוראות. המדריך החדש פתאום אמר, שאסא מדבר כאילו יש לו עוד שנה לנהל את העניינים, אך בעצם בעוד כמה שעות הוא עוזב. השתתקתי לגמרי מאותו רגע! פתאום תפסתי שאסא הולך מן הקן, מהקומונה. שוב לא אראה אותו כשאבוא לבקר שם? איך יתכן?

לאט לאט יצאו ועזבו כולם. נשארנו... אסא, המדריך החדש, חברתי ואני. מי שיצא אחרון אמר, שזה לא בסדר שנשארים לכד שני בנים ושתי בנות. אסא אמר שזה דווקא בסדר גמור. היתה שיחה שקטה ואינטימית כזו. גילינו דברים חדשים אחד לשני. אסא סיפר על עצמו... איך התפעל ממה שכתבנו לו בברכה וכמעט ירדו לו דמעות. היתה הרגשה גם של סיום ושל סוף תקופה.

--יום אחד אני מקבל טלפון במרכז החקלאי. "שלום אבא - זה הבן שלך.
בעוד חצי שעה אבוא לאכול איתך צהריים".
כעבנר חצי שעה מופיע במשרד - פרוע - יחף. אני שואל - כך אתה הולך
בתל-אביב? - אמר לי: כשאתה אומר לי לנעול נעליים לעבודה - אולי
יש עוד משהו בזה - אבל כאן, בתל-אביב, אסוך ללכת יחף?

יוחנן

רגע אחד שקט בבקשה. נשארו לי הרבה משפטים לא גמורים. נשארו לי תשובות חסרות אחרי סימני שאלה שמסתובבים פה. רק רגע, תנו להתרכז, אולי סוף-סוף אצליח להגיד את הכל כמו שצריך.

נכון, לא היה לי ראש קן, והיתה מלחמה, נכון, התפרקו לנו כמה קבוצות בקן וכל מיני חברה הלכו ובאו בינינו...

נשאר לי לעשות משהו מסכם לכל הסיפורים הקטנים. נשארו לי מילים כמו "ענק" ו"נפלא" שיש בהן המון מסך-גדול. מסך-הכל.

רק רגע אחד סבלנות, אני כבר גומר, לא אפריע. את כל המטענים, הזכרונות, החוויות אני נושא עימי להמשך הדרך.

ממשיך ללכת הלאה. רק משאיר כאן דף פתוח שלי, להזכר.

לאטא אחי היקר,

לא רק אבן מדברת אלי,

לא האדמה לבדה,

אף לא הציפורים.

אלא גם אתה בא אלי

לעיתים.

מופיע לפני, כמו שהופעת

תמיד.

בפתאומיות,

אך גם נעלם,

בפתע...